

Involverende forskning: Sang og musik i demensrehabilitering

Hvordan kan sangskrivning anvendes i aktionsforskning med personer med demens, og hvilken betydning har det for de involverede, at sang og musik indgår i deres hverdagsliv?

*Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikens skønne sted*

Teksten stammer fra en sangskrivningsproces, som otte personer med demens har været en del af i forbindelse med aktionsforskning om sang og musik, anvendt som kommunikativ interventionsform i rehabiliteringsindsatsen.

Det er velkendt, at musikterapi, når den anvendes til personer med demens, kan medvirke til at øge livskvalitet og sociale færdigheder samt reducere agiteret adfærd, angst og depression (Ridder, 2012).

Sangskrivning indebærer, når den praktiseres musikterapeutisk, at deltagerne indgår i et terapeutisk rum, skabt af en musikterapeut. Forskning viser, at sangskrivning anvendt hos personer med demens kan have en positiv indvirkning på kognitive funktioner og medvirke til social- og følelsesmæssigt velvære (Baker et al., 2008; Hong & Choi, 2011; Silber & Hes, 1995). Ifølge Baker (2015; 2018) skyldes indvirkningen på de kognitive funktioner, at de eksekutive funktioner og sprogfærdigheder stimuleres. Dette sker blandt andet ved, at der i processen genereres ideer, og at disse organiseres til en sammenhængende helhed. Den enkelte formidler ønsker til indhold, og der fremstilles tekster, der lyder musikalsk. Deltagerne lytter til hinandens tanker og perspektiver, og der deles meningsfulde erfaringer.

Denne artikel illustrerer, hvordan sangskrivning kan anvendes som narrativ metode til at involvere personer med demens i aktionsforskning. Aktionsforskningsprocessen, som artiklen bygger på, havde til formål at undersøge, hvilke oplevelser og hvilken betydning det har for personer med demens og deres pårørende, at sang og musik indgår i deres hverdagsliv samt i rehabiliteringsindsatsen (Ottesen, 2019).

I relation til ovennævnte forskning er dét, at sangskrivning anvendes som narrativ metode til at undersøge og indhente viden sammen med personerne med demens, en unik tilgang, som kan give nye indsigter i, hvilken betydning og indvirkning det har på de involverede, at sang og musik indgår i deres hverdagsliv.

Artiklens empiriske materiale: aktionsforskningsprocessen

De personer med demens, som sammen med deres pårørende har deltaget i aktionsforskningsprocessen, kommer fra Dagcenter Krogen, Hadsund, som er et tilbud til hjemmeboende personer, der har demens i let til moderat grad.

I dagcentret indgår sang og musik som en integreret del af hverdagslivet. Hver enkelt persons psykosociale behov er, ifølge dagcenteret, udgangspunktet for samværsformen og de aktiviteter, der foregår i dagafsnittet (jf. også Kitwood, 2003). Medarbejderteamet i dagcentret udgøres af en musikterapeut, Poul Ilsøe, en social- og sundhedsassistent, Anette Vinther, og en møbelsnedker, Jan Brandt.

Som forsker mødte jeg dagcentrets brugere og medarbejderteamet under mine feltstudier, som forløb fra juni til september 2016. Jeg blev inviteret til at være med i deres dagligdag, hvor jeg fik mulighed for at opleve, hvordan sang og musik indgik i deres hverdagsliv. Alle udtrykte ønske om, at de gerne ville være med og bidrage til min forskning, hvilket blev afgørende for, at vi indledte vores samarbejde. Otte personer med demens fra Dagcenter Krogen tilkendegav, at de gerne ville medvirke i sangskrivningsprocessen som del af aktionsforskningsprojektet.

Personafstemt valg af metode

I dialogen om valg af metode indgik Poul,

Anette og jeg som forsker. Med reference til en personorienteret tilgang (Kitwood, 2003) og til Alzheimer Europe's Position Paper (Gove et al., 2018) om involvering af personer med demens i forskning, var vores udgangspunkt for valg af metode, at den skulle være personafstemt; dvs. involveringen måtte praktiseres, så den var tilpasset de aktuelle personer og deres forudsætninger for at indgå i processuelle forløb (Parkes et al., 2014). Vi var udfordret metodisk, da vi fx måtte tage højde for deltagerne hukommelsesproblemer, at nogle af deltagerne havde vanskeligheder med at formulere sig, og at en deltager havde meget lidt sprogfunktion tilbage. Flere af deltagerne kunne ikke længere skrive eller læse. Enkelte blev meget let berørt, hvilket de selv var meget bevidste om og kunne italesætte. Genkendelighed og dét at få skabt en tryk ramme om samværet var vigtige elementer i samarbejdet med deltagerne med demens (Ottesen, 2014; Ridder, 2014).

Nogle af deltagerne havde tidligere haft positive oplevelser ved at være med til at skrive en sang sammen med musikterapeuten, hvilket blev en afgørende faktor i vores valget af sangskrivning som narrativ metode. Endvidere var metodens indbyggede terapeutiske dimension vigtig, idet vi gerne ville skabe et rum for, at deltagerne kunne udtrykke tanker, følelser og oplevelser i forhold til deres hverdagsliv med sang og musik.

Sangskrivning og musikterapi

Musikterapi er en systematisk interventionsform, der anvender musikalske oplevelser og de relationer, der udvikler sig gennem disse, som dynamiske kræfter til forandring (Bonde, 2014). I den musikterapeutiske praksis er sangskrivning efterhånden en udbredt anvendt metode

(Baker et al., 2008). Professorer i musikterapi Tony Wigram og Felicity Baker (2005) definerer sangskrivning som:

The process of creating, notating and/or recording lyrics and music by the client or clients and therapist within a therapeutic relationship to address psychosocial, emotional, cognitive and communication needs of the client

(Wigram & Baker 2005:16).

Denne form for sangskrivning indbygger en terapeutisk relation med mulighed for at facilitere en udvikling eller en forandring, fx rettet mod en persons psykosociale behov. Sangskrivning er derudover et virkningsfuldt medie for refleksioner over fortid, nutid og fremtid og giver mulighed for at komme i kontakt med ubevidste tanker og følelser (Wigram & Baker, 2005). Dét at indgå i en proces med andre og skabe et musikalsk produkt knytter an til ens identitet samt oplevelsen af samhørighed med andre (Aasgaard, 2008). Sangskrivning kan desuden være med til at skabe overordnede emotionelle forandringer, fx at øge følelsen af accept, glæde og øget selvtillid (Jones, 2005).

Rammer for sangskrivningsprocessen

I planlægningen af sangskrivningsprocessen var den terapeutiske dimension, der indgår i sangskrivning, i fokus. Poul fik som erfaren musikterapeut ansvar for at facilitere processen med deltagerne, mens Anette kunne støtte op om de historier, hver enkelt deltager i gruppen gerne ville dele og have med i sangen, gennem sit kendskab til hver enkelt persons livshistorie, hverdag og aktuelle livssituation. Som forsker bidrog jeg til processen ved at indgå i dialogerne og søge at udforske fortællinger og udspil, der kom fra deltagerne undervejs.

Vi planlagde to sessioner med deltagerne af ca. 1½ times varighed og med en uges mellemrum. Første session tog afsæt i følgende procestemaer: "Hvad giver musikken dig i dit liv?" og "Hvilken betydning har musikken for dig?". Imellem de to sessioner havde vi planlagt et cafémøde, hvor deltagerne pårørende var inviteret. Det primære formål med cafémødet var, at de pårørende skulle have information om aktionsforskningsprojektet bl.a. med henblik på, at de senere selv kunne indgå i processen (Ottesen, 2019). Som jeg uddyber senere, viste det sig, at cafémødet fik et andet udfald, end vi havde forventet, hvilket fik indvirkning på sangskrivningsprocessen.

For at skabe en klar struktur og trykramme om samværet gennem genkendelighed og forudsigelighed (Ottesen, 2014; Ridder, 2014), indledte vi dagen sammen med deltagerne på nøjagtig samme måde, som de var vant til; de blev hilset velkommen ved døren, når de kom ind i dagcentret, fik hjælp til at få overtøj af og finde deres vante plads ved bordet, og havde hyggeligt samvær med morgenkaffe og en fællessang. Poul påbegyndte derefter sangskrivningsprocessen ved at udarbejde en form for "arbejdsomkvæd" – en tekst og en melodistump, som kan gentages igen og igen under udarbejdelsen af den fælles sang. "Arbejdsomkvædet" hjælper med til at skabe noget fælles, genkendeligt og trygt i sangskrivningsprocessen:

Når udsagnene kommer fra deltagerne, skal jeg så hurtigt som muligt 'digte linjerne' – så de kan høre deres egne ord i sangen med det samme. Det kræver lidt tid, da versfødderne jo helst skal passe til melodien og også gerne rime.

(Poul)

At være involveret i forskning kan være vanskeligt, hvis man har demens. Artiklen sætter fokus på, hvordan sangskrivning kan anvendes som narrativ metode i aktionsforskning med det formål at undersøge, hvilke oplevelser og hvilken betydning det har for personer med demens og deres pårørende, at sang og musik indgår i deres hverdagsliv samt i rehabiliteringsindsatsen. Udover at der kommer en sang ud af processen, fremtræder betydningsfulde elementer, der som helhed kan give et billede af, hvordan deltagerne med demens er blevet involveret, og hvilken betydning processen har haft for deltagerne og deres pårørende. Elementer som dannelse af hukommelsesspor, empowerment samt på individ og gruppeplan, samt reminiscens som trigger for dialog, belyses.

Aase Marie Ottesen

Ph.d., sygeplejerske, MHH, Marte Meo terapeut. Postdoc ved Institut for Kommunikation og Psykologi, Aalborg Universitet. aamo@hum.aau.dk

Med samtykke fra deltagerne blev sangskrivningsprocessen videooptaget. Optagelsen, det konkrete resultat i form af en fælles sang, samt dialoger og processer med deltagerne og pårørende undervejs og i den følgende tid efter sangskrivningen, udgør artiklens empiriske materiale.

I det følgende danner dette materiale grundlag for at vise, hvordan sangskrivning kan anvendes som narrativ metode til at undersøge og indhente viden sammen med personerne med demens, og jeg beskriver de temaer, som jeg har analyseret frem af materialet (Clarke & Braun, 2017; Willig et al., 2017). Deltagernes egne ord er tilpasset et tekstligt flow, og jeg har søgt at skabe en sammenfattet og komprimeret meningsformidling. Navnene på deltagerne med demens og deres pårørende er anonymiseret.

Et omkvæd hjælper til at skabe en fælles ramme om sangskrivningen

Sangskrivningsprocessen indledes med, at Poul stiller et meget konkret spørgsmål til en af deltagerne, som sætter gang i dialogen.

- Poul: Kurt, hvad har musik betydet i dit liv, og det vi gør her?
- Kurt: Jamen, jeg synes, vi kommer i en god stemning
- Poul: En god stemning
- Kurt: Ja og godt humør
- Jette: Vi får alle med
- Poul: Hvad synes du Tom, om musikken og sangen?
- Tom: Det er vældig fint – det er rart at være sammen på den måde
- Poul: En særlig samværsform at være sammen om musikken
- Oda: Musikken giver lys på tilværelsen
- Poul: At se de lyse sider
- Oda: Ja, det giver lys til fremtiden
- Poul: Ivan – hvad synes du om musikken
- Ivan: Den er schön – Det giver en god tilstand – det er skønt
- Oda: Det er godt vi er sammen... vi griner – det er virkelig en god ting, for så har man noget at komme hjem med
- Poul: Hvis vi skulle lave et omkvæd omkring musik?
- Tom: Det vigtige her er fællesskabsfølelsen

- Anette: Ja, vi er lige i sangen
- Tom: ... egentlig er vi de samme mennesker – uanset, hvordan vi er født og hvordan vi er blevet – så har vi stadigvæk den samme fællesskabsfølelse
- Poul: Ja, så uanset hvem du er, så kan du være med
- Tom: Ja, det kunne vi godt lave en linje om.
- Poul slår tonen an på guitaren og synger: Uanset hvem du er, så kan du være med.
- Poul synger linjen flere gange og alle kommer med i at synge den. Linjen synges flere gange.
- Poul spørger, om det kunne være omkvædet, hvilket alle tilkendegiver, de er enige i.
- Poul siger højt, mens han skriver ned: Uanset hvem du er.
- Ivan fortsætter med at synge: Så kan du være med.
- Mona får tårer i øjnene.
- Poul: Du bliver rørt
- Mona: Ja
- Poul: Er det, fordi du synes, det lyder dejligt, eller?
- Mona: Ja
- Poul: Det fortæller noget om, hvordan det er at være sammen
- Mona: Ja.
- Poul tager fat i det at blive rørt og synger: Musikken den kan røre
- Poul: Kurt, du var inde på før, at musikken skaber stemning og godt humør
- Poul synger: Musikken skaber stemning og dermed godt humør
- Poul: Hvad rimer på humør?
- Mona: Kulør
- Tom: Skør
- Kurt: Likør – men hvis du skriver det, så bliver det lidt af en drikkevis.
- Alle griner.
- Poul: Jamen, det kunne også være noget med køer, da du er tidligere landmand
- Kurt: Ja, jeg kan godt li' køer.

Processen fortsættes, og inden for kort tid er sangens omkvæd og 1. vers i sangen udviklet (se figur 1).

Ovenstående illustrerer, hvordan det lykkes for Poul at få skabt et fælles anker for processen gennem omkvædet. Dette sker dog kun i kraft af, at deltagerne er motive-

rede for at bidrage og give deres tanker og overvejelser til kende.

Deltagerne med demens bliver eksperter i, hvad der betyder noget, for dem, at få med i sangen; fx Tom, der får præciseret, at det handler om fællesskabsfølelse, uanset hvordan vi er født, og hvordan vi er blevet. Processen bytter dermed rundt på den traditionelle tænkemåde, at det er den fagprofessionelle, der er ekspert. Deltagerne bliver her personer, der har indflydelse og agens.

Ved første session bliver der komponeret fire vers (se figur 1).

Cafémøde, hvor de pårørende "kommer til orde"

Cafémødet, hvor deltagerens pårørende var inviteret, fik, som nævnt tidligere, et helt andet fokus end det, vi havde planlagt. Allerede da vi byder velkommen til mødet, fortæller de pårørende: Monas ægtefælle: Min kone har ikke gjort andet end at fortælle om den sang, hun er med til at komponere – det har betydet meget for hende.

Kurts søn udtrykker glædesstrålende: Jeg er ikke helt sikker på, at jeg har forstået, hvad det er min far har været med til, men han virker utrolig glad. Han nynner og synger nogle sætninger. Det er en sang, jeg ikke lige kan genkende – og så snakker han om likør.

Vi synger derfor sangen, så alle kan få indblik i og høre, hvad der indtil nu er kommet ud af processen. Dialogen kommer derefter til at fokusere på, hvad det betyder i de enkelte parforhold og familier, at musik og sang indgår som del af hverdagslivet i dagcentret for deltagerne. Det har som helhed haft en afsmittende virkning på deres liv sammen. Eksempelvis fortæller de pårørende:

Når min mand kommer hjem efter en dag med sang og musik, er han fyldt af energi og glæde. Det smitter af på vores hverdag sammen (Toms ægtefælle).

Nu er min kone og jeg begyndt at lytte til og nyde musik i vores samvær. Nogen gange begynder vi at danse, som i vores unge dage – vi kommer tættere på hinanden igen... jeg ser gnisten fra ungdommen i min kones øjne, og det er virkelig

Figur 1: Sangen *Musik og samvær*, der blev komponeret under sangskrivningsproces.

dejligt at opleve...vi genfinder og genopfrisker gode minder fra vores liv sammen – før sygdommen (Monas ægtefælle).

Vores fælles oplevelser fra café mødet gjorde, at der kom yderligere to temaer til, som ramme for processen: *Samvær med familien om musik og Gode minder.*

I sangens femte vers ses resultatet af denne proces fra den anden sangskrivningssession (figur 1).

Reminiscens

Reminiscens, hvor oplevelser og begivenheder fra en persons livshistorie genoplevs eller genkaldes, kan bidrage til at styrke identitet og selvværdsfølelse og til en genoplevelse af tidligere styrkeområder og personlige ressourcer (Ridder, 2005). Reminiscens indgik også i sangskrivningsprocessen, hvor Jette fx fik mulighed for at sætte sit forhold til musik i en livshistorisk ramme, som også kunne skabe sammenhæng og mening i hendes aktuelle livssituation.

Processen blev indledt således:

Aase Marie: *Under kaffen har du fortalt mig, at du er glad for tysk musik, og hvor det stammer fra. Det kan være, du har lyst til at dele den historie med os alle sammen?*

Jette: *Ja, men det er helt fra den gang, da jeg gik i skole, at ja, vi havde nok skolens bedste tysklærer. Han arrangerede ture til Tyskland med klassen, hvor vi overnattede og boede. Vi sang jo også meget og var selvfølgelig ude at se nogen ting. Det gjorde faktisk, at vi blev meget interesserede i det tyske og... det er ligesom grundlaget for min interesse stadigvæk – at jeg godt kan lide tysk musik – det var den lærers skyld*

Aase Marie: *Du fortalte også om, hvad det betød for din mand Peter og dig, at I har haft campingture til Tyskland og den tyske musik, I oplevede sammen*

Jette: *Ja, det er rigtig nok – men det er også det, at hvis man er på camping, så kommer man nemt til at tale med andre – med tyskere*

Poul synger: *Da jeg var ganske lille, kan*

jeg huske, at min lærer fik det til at spille.

Poul: *Så mangler vi en linje. At få det til at spille, så bliver man ledt på sporet af noget – ikke?*

Jette: *Ja (...)*

Mona: *Jeg kunne også godt lide tysk*

Poul: *Du var også vild med det*

Mona: *Fordi jeg havde også en lærer, der var god*

Poul: *Da jeg gik i sjette klasse og skulle have tysk – lyst det rimer næsten på tysk, men ikke helt*

Tom: *Hvad med jysk*

Jette: *Jah, det er godt*

Poul: *Det følger vi ind her*

Poul: *Da jeg gik i sjette klasse og skulle have tysk, fik jeg lyst til alt det tyske – trods det, jeg jo bare var jysk. Så kom det jyske med*

Jette: *Ja, det er godt.*

Processen udmøntede sig i, at der blev et særligt vers om Jette i den fælles sang (figur 1).

Hukommelsesspor og sangens betydning for den fælles fremtid

Både under og efter sangskrivningsprocessen har det vist sig, at når Anette eller Poul blot synger en enkelt strofe fra sangens omkvæd, bevirker det, at alle begynder at synge med og fortsætter sangen. Forløbet har dermed været med til at skabe hukommelsesspor hos deltagerne. Disse manifesterer sig som den aktivering, der skal til, for at personerne, der har hukommelsesmæssige problemer, kan indlære nyt og få grundfæstet et "mentalt spor" af den fælles situation, som dét at synge sangen lægger op til og bliver dannet ud fra (Ridder, 2007).

Når deltagerne kommer til det syvende vers i sangen, som omhandler Jettes fortælling, kikker Ivan over på Jette og smiler – underforstået (som vi tolker det), at han erindrings, at det er Jettes vers – verset har sat hukommelsesspor. At synge sangen og sammen drøfte de enkelte vers, og måske trække oplevelser frem fra sangskrivningsprocessen, stimulerer til fælles erindringer, mening og fællesskabsfølelse. Måske også til, at den enkeltes selvværdsfølelse

Musik og samvær

Musikken skaber stemning
Og dermed fin kulør
Og når vi synger sammen
Så får vi godt humør
Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikkens skønne sted

Når vi synger og spiller sammen
En særlig samværsform
Og sindet det kan føles
Som stilhed før en storm
Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikkens skønne sted

At komme her i Krogen
Det føles ganske rart
I sangen kan vi samles
Selvom man er lidt sart
Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikkens skønne sted

Musikken den kan røre
Os alle dybt et sted
Og så kan man jo mærke
At alle de er med
Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikkens skønne sted

Når vi samles i familien
Og musikken spiller op
Så kan vi synge sammen
Og danse krop mod krop
Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikkens skønne sted

Da jeg gik i 6. klasse
Og jeg skulle have tysk
Fik jeg lyst til alt det tyske
Selvom jeg jo bar' var Jysk
Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikkens skønne sted

Alle folk på denne klode
Båd' fra nord, syd, øst og vest
Kan med hjerte og med hoved'
I musikken samles bedst
Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikkens skønne sted

I musikken kan man føle
En unik samhørighed
Det som medicin kan bruges
Båd' når man er glad og ked
Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikkens skønne sted

Når vi alle sammen hjælper
Når vi løfter som en flok
Kan vi skabe små mirakler
Og det føles helt i top
Uanset hvem du er
Så kan du være med
Vi samles i musikkens skønne sted

højnes, som når Kurts tilkendegivelser om, at han "godt kan li' køer", bliver et fælles samtaleemne, hvor Kurt ser ud til at nyde den opmærksomhed, han får fra de andre. Sangen er på en måde blevet inkorporeret i deres fælles fremtid.

Det at deltagerne har indgået i en terapeutisk proces, mens sangskrivningen foregik, viser sig ved at selve transformationen (den terapeutiske effekt) senere manifesterer sig, fx når deltagerne taler om sangen, og hvad indholdet af sangen betyder for den enkelte og gruppen.

I forbindelse med disse "transformationale momenter" (Baker, 2013: 46), øges deltagerens indsigt og konsolideringen af deres oplevelser. De lytter, reflekterer, genlever og genkalder sig processen med at skabe sangen og sangens betydning for dem, som enkeltpersoner, men også som fællesskab.

Empowerment for den enkelte og gruppen

Kurt fortæller helt spontant en dag, at han bruger sangen hver aften, når han skal i seng. Han nynner sangen, og det hjælper ham med at finde ro og slappe af, så han kan falde i søvn. Dette kan ses som en form for "transformationale momenter", han selv har ressourcer til at fremkalde. Hvis sangskrivningsprocessen sættes i sammenhæng med begrebet empowerment, kan processen og eftervirkningerne heraf ses som en måde at opnå empowerment på hos deltagerne.

Empowerment forstås her i den korte betydning 'at sætte i stand til', og i betydningen at styrke personens ressourcer og handlegkraft i hverdagslivet ved at sætte fokus på mennesket, liv, håb, og muligheder (Thybo, 2013). På individplan kan eksemplet med Kurt ses som en form for empowerment, hvor han selv er initiativtager til at finde en måde at hjælpe sig selv, når han skal sove.

På gruppeplan kom sangen også til at få betydning ud over gruppen af sangskrivere, idet de på Jettes initiativ ville "syngesangen for andre og fortælle om, hvad sang og musik betyder for os".

De har eksempelvis haft to arrangementer i Dagcenter Krogen og er blevet interviewet til Fag & Forskning, Dansk

Sygeplejeråd (Jensen, 2017 A; Jensen, 2017 B). Derudover er repræsentanter fra aktionsforskningsprojektets netværk blev inviteret til at høre sangen (Ottesen, 2019), og Poul og jeg har formidlet resultaterne fra forskningsprocessen, bl.a. ved Alzheimer Europe Conference og Demensdagene.

Udover at sangen indgår som en del af hverdagen for deltagerne, der var med i sangskrivningsprocessen, så lever sangen også videre i nye fællesskaber; fx bliver nye medlemmer i Dagcenteret inviteret med ind i at lære sangen og blive en del af fortællingerne om dens oprindelse. De oprindelige deltagere ville desuden gerne fortsætte processen og udarbejde yderligere en sang, hvor det fælles tema for processen blev: "Hvordan kan musikken hjælpe os igennem livet, der ligger foran os?". Dette kan ses som endnu et eksempel på empowerment på gruppeplan.

Opsamling og diskussion

Med baggrund i ovenstående tematikker er det vist, hvordan personer med demens er blevet involveret i aktionsforskning gennem deltagelse i en sangskrivningsproces. Samtidig giver aktionsforskningen indblik i, hvilke betydningsfulde elementer, såsom reminiscens og hukommelsesspor, der er trådt frem under sangskrivningsprocessen, samt hvilken betydning processen har haft for deltagerne med demens og deres pårørende; fx i forhold til øget selvværdsfølelse og samhørighed i gruppen. Gennem samarbejdsprocessen mellem teammedarbejder, musikerterapeut og forsker, samt musikerterapeutens facilitering af processen, blev der skabt rum for, at hver enkelt deltager kunne bidrage med oplevelser og tanker. Der har været forskel på, hvor meget hver enkelt deltager har ytret sig, bl.a. grundet nedsat sprogfunktion. Men med musikerterapeutens kendskab til og opmærksomhed på den enkeltes forudsætninger, præmisser og på den måde, deltagerne hver især har kunnet indgå på (fx ved at stille spørgsmål, der kan besvares med ja/nej eller gennem nik), har alle bidraget og været en del af processen.

En vigtig forudsætning for gennemførelse af processen har været de rammer, vi fik etableret omkring sangskrivningen,

samt det terapeutiske rum, der blev skabt af musikerterapeuten.

Der kan stilles kritiske spørgsmål til metodens anvendelse og forløbet; fx om sangens indhold repræsenterer dét, deltagerne ønsker at udtrykke, om deltagerne til en vis grad er blevet styret eller manipuleret undervejs, samt til de etiske og moralske implikationer i forhold til involvering af deltagere med demens. Ved planlægningen af forløbet har vi forholdt os til disse aspekter, og en vigtig forudsætning for gennemførelse var således de rammer, vi fik etableret omkring sangskrivningsprocessen samt den musikerterapeutiske dimension, hvor musikerterapeuten var ansvarlig for at skabe et terapeutisk rum under processen. Igennem en efterfølgende analyse af videomaterialet har jeg desuden kritisk kunnet forholde mig til spørgsmålene. Uden at ville lukke ned for de kritiske og etiske spørgsmål har denne analyse indtil videre udelukkende vist tegn på, at deltagerne har følt, at de kunne udtrykke sig frit og blev lyttet til.

Simpson og House (2002: 3) argumenterer for at det kan være "a unique perspective 'from the inside' that enhances the validity of the research", når borgere involveres i forskning. Med udgangspunkt i denne argumentation ser jeg, at der er fremtidsperspektiver i brug af sangskrivning som en mulig narrativ dataindsamlingsmetode i forskning, når den anvendes med baggrund i en personorienteret tilgang til personer, der har demens i let til moderat grad.

Jeg vil dog afslutningsvis stille mig meget ydmyg over for de tegn, der har vist sig på, at personer med demens er 'kommet til orde' gennem brug af en personafstemt metode; i dette tilfælde sangskrivning. Og ligeledes i forhold til den væsentlige viden, vi har fået gennem den komponerede sang, samt de betydningsfulde elementer og de indhøstede positive resultater, der er fremkommet både under sangskrivningen og i den efterfølgende hverdag sammen med deltagerne. Mit ønske og anbefaling er derfor, at metoden bliver udforsket yderligere, gerne i lignende kontekster.

Referencer

- Baker, F.A., Wigram, T., Stott, D. & McFerran, K. (2008). Therapeutic Songwriting in Music Therapy, Part I: Who are the Therapists, Who are the Clients, and Why is Songwriting used? *Nordic Journal of Music Therapy*, 17(2), s. 105-123.
- Baker, F. A. (2013). The ongoing life of participant-composed songs within and beyond the clinical setting. *Musicae Scientiae*, 17(1), s.40-56.
- Baker, F. (2015). *Therapeutic songwriting: Developments in theory, methods, and practice*. New York: Palgrave Macmillan.
- Baker, F. A., & Stretton-Smith, P. A. (2018). Group therapeutic songwriting and dementia: exploring the perspectives of participants through interpretative phenomenological analysis. *Music Therapy Perspectives*, 36(1), s. 50-66.
- Baker, F., Wigram, T., Stott, D., & McFerran, K. (2008). Therapeutic songwriting in music therapy: Part I. Who are the therapists, who are the clients, and why is songwriting used? *Nordic Journal of Music Therapy*, 17(2), s. 105-123.
- Bonde, L.O. (red.) (2014). *Musikterapi. Teori. Uddannelse. Praksis. Forskning. En håndbog om musikterapi i Danmark*. Aarhus: Forlaget Klim.
- Clarke, V. & Braun, V. (2017) Thematic analysis. *The Journal of Positive Psychology*, 12:3, s. 297-298.
- Gove, D., Diaz-Ponce, A., Georges, J., Moniz-Cook, E., Mountain, G., Chattat, R. & European Working Group of People with Dementia. (2018). Alzheimer Europe's position on involving people with dementia in research through PPI (patient and public involvement). *Aging & mental health*, 22(6), s. 723-729.
- Hong, I. S., & Choi, M. J. (2011). Songwriting oriented activities improve the cognitive functions of the aged with dementia. *The Arts in Psychotherapy*, 38(4), s. 221-228.
- Jensen, K. B. (2017). Det musiske møde med personen med demens. *Fag & Forskning*, 3, s. 8-9. (online). Tilgængelig på: <https://dsr.dk/sygeplejersken/arkiv/ff-nr-2017-3/det-musiske-moede-med-personen-med-demens> (Tilgået 14/1-2019).
- Jensen, K. B. (2017). Musikken kan bruges til at skabe ro. *Fag & Forskning*, 3, s. 10-12. (online). Tilgængelig på: <https://dsr.dk/sygeplejersken/arkiv/ff-nr-2017-3/musikken-kan-bruges-til-at-skabe-ro> (Tilgået 14/1-2019).
- Jones, J.D. (2005). A Comparison of Songwriting and Lyric Analysis Techniques to Evoke Emotional Change in a Single Session with People Who are Chemically Dependent. *Journal of Music Therapy*, 42:2, s.94-110.
- Kitwood, T. (2003). *En revurdering af demens - personen kommer i første række*. København: Munksgaard.
- Ottesen, Aa.M. (2014). *Anvendelse af musikterapi og Dementia Care Mapping i en læringsmodel til udvikling af musiske og interpersonelle kompetencer hos omsorgsgivere til personer med demens. Et casestudie med en etnografisk tilgang*. Ph.d.-afhandling. Forskerprogrammet i musikterapi, Institut for kommunikation og psykologi, Aalborg Universitet. (online). Tilgængelig på: [http://vbn.aau.dk/en/publications/i-en-laeringsmodel\(54c91089-bc2e-4d18-8f48-531c36d05582\).html](http://vbn.aau.dk/en/publications/i-en-laeringsmodel(54c91089-bc2e-4d18-8f48-531c36d05582).html). (Tilgået 14/1-2019).
- Ottesen, Aa., M. (2019). Sang og musik som kommunikativ interventionsform i rehabiliteringsindsatsen over for personer med demens. (online). Tilgængelig på: <http://musikogdemensrehabilitering.aau.dk> (tilgået 14/01-2019).
- Parkes, J. H., Pyer, M., Wray, P. & Taylor, J. (2014). Partners in projects: Preparing for public involvement in health and social care research. *Health Policy*, 117(3), s. 399-408.
- Ridder, H.M. (2005). *Musik & Demens. Musikaktiviteter og musikterapi med demensramte*. Århus: Forlaget KLIM.
- Ridder, H.M. (2007). En integrativ terapeutisk anvendelse af sang med udgangspunkt i neuropsykologiske, psykofysiologiske og psykodynamiske teorier. I: L.O. Bonde (red.), *Musik og Psykologi. Psyke og Logos*. København: Dansk Psykologisk Forlag.
- Ridder, H. M. O. (2012). Forskning i musikterapi-personer med demens. *Dansk Musikterapi*, 9(1), s. 3-12.
- Ridder, H.M.O. (2014). Musikterapi med personer med demens. I: Bonde, L. O. (red). *Musikterapi: Teori-Uddannelse-Praksis-Forskning: En håndbog om musikterapi i Danmark*. Århus: Forlaget KLIM.
- Silber, F., & Hes, J. (1995). The use of songwriting with patients diagnosed with Alzheimer's disease. *Music Therapy Perspectives*, 13(1), s. 31-34.
- Simpson, E. L. & House, A. O. (2002). Involving users in the delivery and evaluation of mental health services: systematic review. *British Medical Journal*, 325 (7375), s.1-5.
- Thybo, P. (2013). *Neuropædagogik: hjerne, liv og læring*. København: Reitzels Forlag.
- Wigram, T. & Baker, F.A. (2005). Songwriting as Therapy. I: Baker, F.A. & Wigram, T. (2005). *Songwriting. Methods, Techniques and Clinical Applications for Music Therapy Clinicians, Educators and Students*. London: Jessica Kingsley Publishers, s.11-23.
- Willig, C., Rogers, W. S., Terry, G., Hayfield, N., Clarke, V. & Braun, V. (2017). Thematic Analysis. I: *The SAGE Handbook of Qualitative Research in Psychology*. SAGE Publications Ltd., s. 17-36.
- Aasgaard, T. (2008). Musik i arbeid med barn på sykehus. I: Aasgaard, T. (2008). *Musikk og helse*. Oslo: Cappelens akademisk forlag as 2006, s.75-106.